

โรคหน้าฝน

คนเลี้ยงหมู ต้องรู้ทัน

น.สพ. ยุทธ เทียมสุวรรณ
ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ บจก. เซ็นทรัลลิส

แล้วหน้าฝนก็เวียนมาบรรจบพบกันอีกรอบ กลางฤดูนี้มักพบอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย ทั้งฝนตกหนักแบบมรสุมเข้าสลับกับอากาศร้อนชื้น สภาวะเช่นนี้เอื้อให้เชื้อก่อโรคเพิ่มจำนวน อยู่รอดนาน ร่วมกับปัจจัยสภาพแวดล้อมการจัดการที่ไม่เหมาะสม เพิ่มความเสี่ยงต่างๆ ให้สุขภาพสุกรอ่อนแอ จึงไวรับโรค และเจ็บป่วยได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากโรคพีอาร์อาร์เอส PRRS ที่หลายคนนึกถึงเป็นอันดับแรก หรือพบเจออยู่ในหน้าฝนนี้แล้ว ก็ยังมีอีกหลายโรคที่อาจพบได้บ่อย หรือมีอุบัติการณ์เพิ่มมากขึ้น ยาวนานไปถึงต้นหนาวกันเลยทีเดียว

อากาศที่เย็น ความชื้นสัมพัทธ์ที่สูง และการเลี้ยงอย่างหนาแน่น ร่วมกับกลไกการต่อต้านเชื้อโรคที่บกพร่องจากโรคโพรงจมูกอักเสบ มัยโคพลาสมา และ PRRS โน้มนำให้เชื้อแบคทีเรีย *Pasteurella multocida* ที่พบได้ตามระบบทางเดินหายใจตอนบนสุกร รุกรานลงไปยังปอด ก่อให้เกิดโรคพาสเจอร์เรลโลซิส สุกรรุ่นขุนอาจแสดงอาการรุนแรง มีไข้สูง หายใจลำบาก ผิวหนังมีสีม่วงแดง อาจมีเลือดออกจุมูก (พบไม่บ่อย) ซ็อกตายเฉียบพลัน เชื้อทำให้หลอดลม และปอดบวมอักเสบมีหนอง มีเลือดคั่งทั่วปอด เนื้อปอดแข็งสีเทาแดง ในหลอดลมมีของเหลวเป็นฟอง สุกรไอมี่เสมหะ มีน้ำมูกปนหนอง อ้าปากหายใจ กรณีเรื้อรังอาจแคไอ มีการเจริญเติบโตลดลง อาจพบเยื่อหุ้มปอด และถุงหุ้มหัวใจอักเสบ มีไฟบรินยึดติดผนังช่องอก แนะนำรักษาหรือป้องกันด้วยยาปฏิชีวนะเพนนิซิลลิน อะม็อกซิซิลลิน เซฟาโรสปอริน เอนโรฟล็อกซาซิน หรือซัลฟาไตรเมโทพริม โรคนี้มักรุนแรงขึ้นเมื่อมีตัวอ่อนพยาธิไส้เดือนในปอด ที่พบมากหน้าฝนเช่นเดียวกัน

โรคปอดที่พบได้มากในหน้าฝนเช่นเดียวกัน และมักก่อความสับสนแก่ผู้วินิจฉัยเป็นอันมาก เนื่องจากมีอาการ และรอยโรคที่คล้ายคลึงกับพาสเจอร์เรลโลซิส นั่นคือ โรคปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบ (เอพีพี, APP) ที่เกิดจากเชื้อ *Actinobacillus pleuropneumoniae* เชื้อผลิตสารพิษ ทำให้สุกรรุ่นขุนที่ป่วยรุนแรงมีอาการไข้สูง หายใจลำบาก ผิวหนังมีสีม่วงแดง ซ็อกตายเฉียบพลัน โดยมีสารคัดหลั่งปนเลือดเป็นฟองไหลออกจุมูกและปาก มีฟองเลือดในหลอดลม ปอดบวมน้ำ เนื้อปอดอักเสบสีแดงคล้ำ และมีเลือดคั่งร่วมกับเนื้อตายเป็นหนองคล้ายฝีสีเทาเป็นก้อนๆ หนุนขึ้นจากผิวปอด ถ้าเป็นเรื้อรังจะมีถุงหุ้ม มีขอบเขตรอยโรคชัดเจน มักพบเยื่อหุ้มปอดอักเสบยึดติดผนังช่องอก กรณีเรื้อรังสุกรจะไอ โตช้า แคระแกร็น แนะนำรักษา หรือป้องกันด้วยยาปฏิชีวนะอะม็อกซิซิลลิน เซฟาโรสปอริน ทิลมิโคซิน หรือซัลฟาไตรเมโทพริม ก็ให้ผลดีเช่นกัน

หน้าฝนจะมีปรสิตพวก แมลง เห็บ ไร ชุกชุมมากเป็นพิเศษ เนื่องจากมีน้ำขังเป็นแหล่งวางไข่ ความชื้น และอุณหภูมิยังเหมาะยิ่งต่อการเจริญเติบโต ไม่เพียงเข้ามาเบียดเบียน อาหาร และกัดกินตัวสุกรเท่านั้น แมลงดูดเลือดเหล่านี้ยังเป็นพาหะนำเชื้อโรคอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื้อริกเก็ตเซียที่มีชื่อว่า *Eperythrozoon suis* ก่อให้เกิดโรควิวโรซิทโรซุส เชื้อนี้จะเข้าไปทำให้เม็ดเลือดแดงผิดปกติ ภูมิคุ้มกันร่างกายจึงทำลายเม็ดเลือดแดงอย่างรวดเร็ว เกิดภาวะโลหิตจางเฉียบพลัน ทำให้สุกรมีไข้สูง อ่อนเพลีย ตัวซีด ดีซ่าน หายใจลำบาก ปลายอวัยวะมีสีม่วงดำ เนื้อตายขอบใบหู แม่สุกรอุ้มท้องมักมีไข้สูง หอบ แท้ง หรือคลอดยาก แรกคลอดอ่อนแอ เต้านมบวมอักเสบ ไม่มีน้ำนม ไม่เลี้ยงลูก ไม่เป็นสัด ผสมไม่ติด หากผ่าซากดูจะพบว่าอวัยวะภายในซีด มีสีเหลือง ม้ามโตขยายใหญ่ โรคนี้มีอัตราการป่วยและตายไม่มากนัก แต่ ปัจจัยสภาพอากาศหน้าฝนมักเสริมให้โรครุนแรงขึ้น นิยมรักษาปรสิตเม็ดเลือดชนิดนี้ ด้วยยาปฏิชีวนะกลุ่มเตตราไซคลิน ที่สำคัญต้องควบคุม และกำจัดแมลง เช่น ยุง เหลือบ เหา เพื่อตัดวงจรการนำโรคด้วย เชื่อก่อนโรคนี้ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็น *Mycoplasma suis* หรือ *haemosuis* เรียบร้อยแล้ว

ไม่เพียงแมลงดูดเลือดเท่านั้น แมลงวันก็พบชุกชุมมากขึ้นในหน้าฝนด้วยเช่นกัน โดยมักเป็นพาหะนำโรคในระบบทางเดินอาหารที่เกิดจากบิด โปรโตซัว พยาธิ ไวรัส และแบคทีเรียหลายชนิดเช่น *E. coli*, *Salmonella spp.* รวมถึง *Brachyspira hyodysenteriae* ที่มีรายงานยืนยันว่าแมลงวันเป็นหนทางติดต่อหนึ่งที่สำคัญของโรควิวโรซิทโรซุส มักเกิดโรคในสุกรตั้งแต่อนุบาล รุน ขุน มีอาการท้องเสีย ถ่ายอุจจาระเหลวเป็นอาหารไม่ย่อยสีเหลืองเทา ต่อมากมีมูกเลือดสีแดงคล้ำปนเศษเนื้อเยื่อปล้ำไส้ใหญ่ อาจเป็นน้ำสีเทาดำ มีกลิ่นคาวจัด เลอะเปรอะกันตลอดเวลา สุกรมักโง้งหลัง และยกขาหลังเตะท้อง ผอม โทรม โตช้า เยื่อเมือกซีด ถ้าเสียเลือด หรือขาดน้ำมาก อาจถึงตายได้ ยาปฏิชีวนะที่ใช้ได้ผลดี ได้แก่ ไทโลซิน ไทอามูลิน ลินโคมายซิน

อีกหนึ่งโรคทางเดินอาหารที่คุ้นกันดี คงหนีไม่พ้นพีอีดี (PED) จากเดิมที่เข้าใจกันว่าพบมากเฉพาะในฤดูหนาวเท่านั้น แต่ปัจจุบันข้อมูลทั้งจากฟาร์ม และรายงานจากหน่วยชันสูตรโรคสัตว์ตรงกันว่า พบได้ตลอดทั้งปี แต่อุบัติการณ์จะเกิดบ่อย และมีสุกรป่วยสูงที่สุดอยู่ในช่วงฤดูฝน (50-70%) โรคท้องร่วงระบาดในสุกรนี้เกิดจากเชื้อในกลุ่ม Coronavirus โรค PED ชนิดที่ 2 ทำให้ลูกสุกรตุนมอายุ <14 วัน อาเจียน ท้องเสีย ท้องร่วงรุนแรงเป็นน้ำสีเขียว-เหลือง-เทา กลิ่นเหม็นคาวจัด ลูกสุกรจะผอมโทรม นอนบนตัวแม่ ขาดน้ำ ตายอย่างรวดเร็ว ในสุกรอายุมากจะมีอาการท้องเสียไม่รุนแรง มักหายได้เอง แต่มีผลกระทบต่อการโต หากเกิดโรคนิยมแก้ไขด้วยการสับ หรือปั่นปล้ำไส้เล็กลูกสุกรป่วย ให้แม่สุกรอุ้มท้องกินเพื่อกระตุ้นภูมิคุ้มกันส่งผ่านน้ำนมเหลืองไปยังลูกแรกเกิด โรคนี้ควรเน้นระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ การทำวัคซีน หรือต่อเชื้อป้องกันแม่สุกรในฟาร์มเอง เป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันต่อไป ในฤดูฝนสถานะโรค PRRS ของฝูงแม่พันธุ์มักไม่เสถียร เป็นสาเหตุโน้มนำสำคัญให้ PED เกิดตามมาบ่อยมากขึ้น จึงต้องควบคุมสองโรคนี้ร่วมกัน

ในไทยช่วงตั้งแต่หน้าฝนต่อเนื่องยังต้นหนาว มักมีโรคไวรัสอีกชนิดหนึ่งที่เกิดระบาด พบได้บ่อยในฟาร์มที่มีสุขศาสตร์ไม่ดี ล้างฟักคอกไม่สะอาด และที่สำคัญโรคนี้อย่างติดผ่านทางแมลงดูดกินเลือด เหา ยุง แมลงวันคอก ที่ชุกชุมในหน้าฝน นั่นคือ

โรคฝีดาษสุกร ที่ส่วนใหญ่เป็นในช่วงอนุบาล ถึงสุกรเล็กช่วงแรก เชื้อ Swine Poxvirus ก่อให้เกิดอาการไข้ต่ำๆ มีผื่นนูนสีแดง เกิดขึ้นเฉพาะที่ผิวหนัง พบมากบริเวณหัว หน้า และที่ไม่มีขน จากนั้นจะเปลี่ยนเป็นตุ่มหนอง แล้วกลายเป็นสะเก็ดแห้งสีน้ำตาลดำ หลายสัปดาห์ต่อมาจะลอกหลุด ไม่เกิดแผลเป็น มักไม่ร้ายแรง มีอัตราการตายต่ำมาก ไม่นิยมทำวัคซีน ให้เน้นการสุขาภิบาล ควบคุมกำจัดแมลง ใช้น้ำ ABO และยาฆ่าเชื้อ

หลายคนอาจคิดไม่ถึงว่า **โรคติดเชื้อหนองพยาธิ** ในสุกรก็มีความสัมพันธ์กับหน้าฝนเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยาธิเส้นด้ายที่ไม่ต้องการโฮสต์กึ่งกลาง หน้าฝนที่มีสภาพน้ำขังแฉะ ความชื้นสูง ไข่จะสามารถฟักตัว เติบโตเป็นตัวอ่อนระยะติดต่อกันได้ในธรรมชาติ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นานขึ้นเพื่อรอการติดกลับเข้าตัวสุกร โดยวิธีไชผ่านผิวหนัง สภาพอากาศชื้น ดอก และ จิ้งจ่อจำนวนมากเป็นตัวอ่อนพยาธินี้มาก ในลูกสุกรจะมีอาการไอ หอบ ปอดบวม ท้องเสีย ลำไส้อักเสบ เจ็บปวดตามกล้ามเนื้อ ส่วนพยาธิไส้เดือนพบได้มากในประเทศไทยเช่นกัน ความชื้นที่สูงในหน้าฝนช่วยให้ไข่พยาธิอยู่รอดได้นานขึ้น ไส้เดือนดินที่อาจทำหน้าที่เป็นโฮสต์กึ่งกลางให้โรคนี้ได้ นั้น จะขยายพันธุ์เพิ่มจำนวน และหนีน้ำขึ้นมาบนโรงเรือนมากขึ้นในหน้าฝน จึงมีโอกาสนำพยาธิชนิดนี้ไปสู่สุกรเพิ่มมากขึ้นด้วย ตัวเต็มวัยมีขนาดใหญ่ มักทำให้ลำไส้อักเสบ หรือตัวพยาธิอุดตันลำไส้ได้บ่อยๆ ส่วนตัวอ่อนจะมีการเคลื่อนย้าย ผ่านหลายอวัยวะทั่วร่างกาย เนื้อเยื่อถูกทำลาย เกิดปอดบวม ฝูงลมโป่งพอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตับ จะเกิดเนื้อตาย มีพังผืด และคอลลาเจนมาสะสม เรียกรอยโรคจุดหย่อมสีขาวนี้ว่า milk spot นิยมรักษาด้วยยาไพแรนเทล เบนซิมิดาโซล ไอเวอร์เมคติน

ภัยสุดท้ายที่จะกล่าวถึงในหน้าฝนนี้ มิใช่เชื้อโรค แต่เป็น**สารพิษที่เกิดจากเชื้อรา** (Mycotoxin) ฝนที่ตกมากช่วงนี้เป็นสาเหตุทำให้วัตถุดิบ และอาหารทั้งผสมเอง หรืออัดเม็ด มีความชื้นเพิ่มสูงขึ้น เหมาะสมแก่การเจริญเติบโต และสร้างสารพิษของเชื้อรา วัตถุดิบที่มักมีปัญหาสารพิษเชื้อราสูงได้แก่ ข้าวโพด กากถั่ว รำ ลูกสุกรที่ได้รับ**สารพิษซีราลีโน**จะแสดงอาการตัวนุ่ม และอวัยวะเพศขยายใหญ่ บวมแดง คล้ายเป็นสัด ส่วนในแม่พันธุ์อาจพบปัญหาแท้ง มัมมี่ ตายแรกคลอด ไม่เป็นสัด มดลูกหรือทวารหนักทะลัก **สารพิษอะฟลาทอกซิน**จะทำให้สุกรแคระแกร็น ไม่โต ดีซ่าน ตับอักเสบ มะเร็งตับ แท้ง กดภูมิคุ้มกัน ส่วนสุกรที่ได้รับ**สารพิษฟูโมนิซิน**จะมีปัญหาระบบทางเดินหายใจ ไอรุนแรง ปอดบวมน้ำเจิบพลัน สมอบบวม น้ำ ชัก กดภูมิคุ้มกันเช่นเดียวกัน ควรป้องกันแก้ไขตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ และใช้สารดูดซับสารพิษเชื้อรา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหินภูเขาไฟ หรือผงเซลลูลีออสต์ ก็เหมาะสมใช้ในหน้าฝนนี้มากเช่นกัน

เก็บตก...แมลงสาบอาจหนีน้ำขึ้นมากัดแทะตัวสุกร นำโรค**ซัลโมเนลโลซิส** หนูที่หนีน้ำขึ้นมากัดแทะอาหาร นำโรค**เลปโตสไปโรซิส** อาจพบปัญหา**กับหน้า**บ่อยขึ้น น้ำฝนที่ไหลอาบจะล้างเชื้อโรคในอุจจาระลงไปในแหล่งน้ำ ทำให้เกิดการติดเชื้อ**อี โคลี** และ**แบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม** จนเกิดอาการถ่ายเหลว ท้องเสีย และที่สำคัญ **ASF** ก็เป็นอีกโรคหนึ่งที่ต้องระวังทุกฤดูกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าฝนที่มีปัจจัยเสริม โน้มน้ำมากมาย นอกจากโรคภัยไข้เจ็บที่กล่าวมาแล้ว หน้าฝนคนเลี้ยงหมูยังต้องระวังปัญหาที่เกิดจาก สภาพแวดล้อม โรงเรือน และการจัดการอื่นอีกมากมายเช่น หลังคารั่ว ฝนสาดทำให้สุกรเจ็บป่วย ฟาร์มไฟไหม้ ระบบไฟฟ้าที่อาจรั่วช็อตสุกรและคนงาน หมูวัชพืชและต้นไม้รกข้างโรงเรือนอาจเป็นแหล่งของสัตว์มีพิษ ที่แพร่

ขยายพันธุ์มากในช่วงนี้ ฝูง แมงป่อง ตะขาบ มักรุน้ำขึ้นมากัดต่อยสุกรให้ได้เจ็บปวด หรือถึงตาย รวมถึงในหลายพื้นที่อาจประสบปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมเฉียบพลัน แม้ว่าวันนี้จะมีฝนตกหนักหนา แต่ถ้าคนเลี้ยงหมู รู้เท่าทันโรคภัย และใช้วิธีจัดการต่างร่วมกันฝน คนและหมูก็คงไม่เปียกปอน หวันไหว และใจสู้กันอีกต่อไป.....

เอกสารอ้างอิง

1. Disease of swine. 9th edition. 2006.
2. กิจจา อุไรรงค์. 2530. แนวทางการวินิจฉัย รักษา และควบคุมโรคสุกร.
3. สุพล เลื่องยศลิขากุล. 2545. โรคติดต่อของสุกร.
4. ทันโรค ทันเหตุการณ์ กับการเลี้ยงสุกร ปีที่ 12 พ.ศ. 2556.

Copyright